

Karolina Doutlik
OŠ „Ivan Benković“, Dugo Selo
e-mail: karolina.doutlik@gmail.com

Josip Janković
joja3491@gmail.com

Tanja Maltar Okun
OŠ Sveti Petar Orehovec;
OŠ Sidonije Rubido Erdödy
e-mail: tanja.maltar@gmail.com

Izvorni znanstveni članak

Stanje odgojnih vrednota u osnovnoj školi prema percepciji roditelja

Sažetak

Odgoy je proces usvajanja vrijednosti, moralnih normi i ponašanja za što je uvjet poticajno okruženje pojedinca i naraštaja. Samim tim obitelj je prvi, a u početku razvoja djece i jedini čimbenik moralnog odgoja te unutar nje započinje i događa se formiranje osobe i u moralnom smislu. Značaj obitelji je u tome što osoba u njoj dolazi do prvih vrijednosnih spoznaja, stječe prva uvjerenja, setove moralnog ponašanja, ali i uspostavlja čvrsti temelj osobnosti. Kako bi moralno oblikovanje bilo uspješno u samome početku formiranja pojedinca, potrebno je da unutar obitelji vlada ugodno, toplo ozračje, skladan i harmoničan obiteljski život, međusobna ljubav i poštivanje, te osjećaj sigurnosti.

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati roditelje (N = 128) učenika osnovnih škola Republike Hrvatske odnosno Zagrebačke, Koprivničko-križevačke županije te Grada Zagreba koji je njihov stav o vlastitim kompetencijama za odgoj djeteta, provodi li se kvalitetno odgoj za vrijednosti u hrvatskim školama, koje su najvažnije vrijednosti kojima bi trebalo obogatiti učenike u školama, te smatraju li da njihova djeca trebaju više učiti o odgojnim vrijednostima u školi.

Većina roditelja smatra da su vremenski bili pripremljeni za svoju roditeljsku ulogu te su prilično zadovoljni načinom na koji odgajaju djecu. Većina ih smatra kako se odgoj za vrijednosti u hrvatskim školama prilično kvalitetno provodi a velika većina misli da u školi djeca trebaju više učiti o odgojnim vrijednostima.

Ključne riječi: moralni odgoj, općeljudske vrijednosti, osnovna škola, roditelji

State of Educational Values in Primary School from the Parents Aspect

Summary

Education is the adoption of behaviour, values and moral norms, where the condition is a stimulating environment for the individual. Therefore, the family is the first, and in the beginning, the only and most important factor in moral education, and within it a person is born and his formation begins. The significance of the family lies in the fact that within it a person gets his first moral knowledge, acquires his first convictions, habits of moral behaviour, but also lays a solid foundation in his personality. In order for moral formation to be successful, at the very beginning of an individual's formation, it is necessary to create a pleasant warmth and atmosphere within the family, a harmonious and harmonious family life, mutual love and respect, and a sense of security.

The aim of this research was to examine the parents (N = 128) of primary school students in the Republic of Croatia, i.e. Zagreb, Koprivnica-Križevačka Counties and the City of Zagreb, what is their opinion about their own competences for raising children, whether quality education for values is carried out in Croatian schools, which are the most important values that should be taught to students in schools and do they think that their children should learn more about educational values in school.

Most parents believe that they were prepared for their role as parents in time and are quite satisfied with the way they raise their child. Most of them think that education for values in Croatian schools is carried out quite well, and the vast majority think that children should learn more about educational values in school.

Key Words: *moral education, general human values, primary school, parents*

*Sloboda unutar dobro poznatih granica
vodi k spoznaji zakona života.*

Andrelik Lore

Uvod

Unatoč brojnim promjenama kroz stoljeća, obitelj je i dalje temeljna zajednica u kojoj se stječu vrijednosti i znanja te je od iznimne važnosti za razvoj svakog djeteta a generalno i čitavih novih naraštaja. Ona je prvo mjesto, okružje u kojem dijete uči, razvija se i stječe prva iskustva. Samo obitelj može djetetu pružiti uvjete za sami opstanak, rast, razvoj, sigurnost, zaštitu, razumijevanje, toplinu i ljubav. Rosić i Zloković (2002) navode slično kako je obitelj škola života i to ona prva i najvažnija u kojoj dijete stječe prva znanja, navike, vještine i umijeća. Dakle, unatoč promjenama koje su zadesile obiteljsku zajednicu, ona je i dalje nenadoknativ životni i odgojni čimbenik (Zloković, 2012). Kako je odgoj poticaj i podrška djetetu u razvoju osobnosti njegovi ciljevi trebali bi biti poticanje i podupiranje djeteta kako bi ono ostvarilo svoje pune potencijale i razvilo se u autentičnu osobu koja aktivno promišlja i djeluje (Gračner, Peran i Tokić, 2016). Dakle, promatrajući odgoj kao složeni proces u kojemu njegovi činitelji dijete snažno vode i potiču njegov razvoj u skladu s općim vrijednostima ali i podržavaju djetetove intrinzične, nasljeđem zadane porive u cjelokupnom pa i razvoju osobnosti, odgojni ciljevi trebaju biti postavljeni u skladu s oba ova seta činitelja. Gledajući dijete kao individuu, odgoj treba usmjeravati zadovoljavanje njegovih potreba od osnovnih, bioloških i socijalnih, sve do onih za samoaktualizacijom kao najvišim, čovjeku svojstvenim potrebama. Dijete uči obrasce ponašanja, komunikaciju i vrijednosti koje njegova obitelj pruža, očekuje i sama živi, stoga ima najmoćniji utjecaj na dijete. Pri tom se ne smije zaboraviti ni na druge važne čimbenike kao što su emocionalna bliskost te fizička i duhovna dostupnost roditelja. Rosić (2005) također naglašava da obitelj nudi osnovni model ponašanja koji se razvija i formira u obiteljskom domu.

Ljubetić (2007) ističe kako je roditeljstvo vrlo važna i zahtjevna uloga, no ujedno i veliki izazov jer ishode odgoja, kojeg pružaju roditelji, nije moguće znati unaprijed. Dakle, u novije vrijeme roditeljstvo se shvaća kao uloga, a ne biološko pravo. Uloga roditelja je biti voditelj, korektor, usmjeritelj, osoba koja skrbi za dijete, voli ga, postavlja granice, ali i potiče njegovo odgovorno ponašanje (Longo, 2016). *Iz svega navedenog može se zaključiti kako roditelji trebaju u skladu sa svojim mogućnostima kreirati najbolje uvjete za razvoj djeteta, u svim aspektima svog života pokazivati odgovornost prema njemu, te*

mu pružati odgovarajuće vrednotama obogaćene smjernice i pomagati mu u njih integrirati intrinzične porive zadane nasljeđem, potičući tako njegov cjeloviti uravnotežen razvoj (Janković, 1990).

Primjećuje se kako su pripadnici novijih generacija promijenili svoju percepciju i očekivanja od obitelji, djece, općenito obiteljskog života, ali ono što nije promijenjeno je važnost obitelji za pojedinca i društvo (Janković, Berc, Blažeka (2002). Stoga Puljiz (1994; prema Nimac, 2010) smatra da su trendovi i mišljenja s kojima se susrećemo zapravo kontradiktorni jer dok s jedne strane pričamo o individualizaciji i slabljenju obiteljskih veza, s druge strane u vrijednosnom i emocionalnom pogledu raste privrženost obitelji. Utjecaj obitelji je najintenzivniji u najranijem razdoblju djetetova života, a njegovim odrastanjem se smanjuje, ali važno je naglasiti da nikada ne prestaje (Petani, 2011, 98). Rano djetinjstvo je najznačajnije i najosjetljivije razdoblje u razvoju djece jer je to period stjecanja prvih iskustava koja utječu na cjelokupni daljnji djetetov razvoj - kognitivni, tjelesni, socio-emocionalni i govorni.

Obiteljski odgoj trebao bi biti podržavajući, zdrav i senzibilan jer samo kao takav može djetetu omogućiti kvalitetan razvoj i život. Roditelji svojim načinima na koji odgajaju te uvjerenjima utječu na sve buduće odnose u djetetovu životu. Roditelji vjeruju da njihovi odgojni postupci u kojima prihvaćaju ili ne prihvaćaju određene djetetove reakcije utječu na to hoće li dijete daljnjim odrastanjem postati uspješno i odgovorno. Stoga se primjećuje kako se u odgojnim postupcima isprepliću dvije dimenzije roditeljstva važne za djetetov razvoj: *toplina* i *nadzor* (Vasta, Haith i Miller, 1998). Roditeljsku toplinu obuhvaća njihova ljubav i podrška, ali može se manifestirati i u suprotnom smjeru kao odbacivanje i neprijateljstvo. Nadzor pak obuhvaća disciplinu, nadziranje i upravljanje djetetom, pa sve do njegovog ignoriranja i neuključenosti u njegov život, što je najpogubnije za nove naraštaje. Upravo kombinacijom i ispreplitanjem ove dvije dimenzije nastaju četiri vrste odgojnih stilova roditeljstva od kojih svaki na svoj način utječe na razvoj djeteta i njegovu percepciju autoriteta. To su: *autoritativni*, *autoritarni*, *permisivni* i *indiferentni stil*. Djeca autoritativnih roditelja su „Djeca koja ostvaraju najbolje rezultate u životu (u kontekstu emocija, odnosa, pa čak i obrazovanja) imaju roditelje koji ih odgajaju s višim stupnjem povezanosti i njege, a istovremeno izražavaju i održavaju jasne granice i visoka očekivanja” (Siegel i Bryson, 2017, str. 21). Autoritativni stil roditeljstva je dakle, najkvalitetniji i najpoželjniji jer pruža djetetu dovoljno ljubavi i topline, ali i postavlja određene granice utemeljene na zajedničkom dogovoru s razumnim rješenjima (Jurčević Lozančić, 2016; Milanović, 2006; Pečnik, 2014)

Odgoj i moral

„Odgoj je međuljudski odnos u kojem se stvaraju uvjeti za razvoj ljudske jedinke” (Bognar, 1999) i nikada nije jednostran, a ako nije u funkciji poticanja rasta i razvoja ličnosti ne možemo ga zvati odgojem. Ljubetić (2007) navodi slično kako je odgoj međuljudski složen i osjetljiv odnos i proces oblikovanja ljudskog bića i u funkciji je poticanja rasta i razvoja ličnosti. Kako osoba kroz život prolazi razne stupnjeve moralnog razvoja odgoj mora uvažavati sve specifičnosti razvojne dobi. Tako su najprije važni roditelji (za koje se dijete veže u početku svog života), a zatim odgajatelji od četvrte pa sve do trinaeste godine djetetova života, a njihova dosljednost najvažniji čimbenik za moralni razvoj djeteta. Dakle, moralne norme usvajaju se *odgojem*. Kako se odgoj shvaća kao učenje ponašanja, vrijednosti i moralnih normi cilj odgoja je stvaranje poticajnog okruženja za pojedinca i smatra se završenim tek kada jedinka usvoji određeni sustav društvenih vrijednosti, ali i moralnih normi.

Vrlo je važan odnos djeteta i ostalih članova obitelji za njegov razvoj osobnosti. Dakle, obitelj pripada najvažnijim činiteljima odgoja i ima poseban značaj za razvoj djeteta pa će tako obitelj u kojoj vladaju topli, zdravi međuljudski odnosi vrlo povoljno djelovati na dijete i ono će težiti moralnom djelovanju, dok će se obitelj sklona konfliktima i u kojoj nisu zadovoljene osnovne potrebe djeteta negativno odraziti na njega te će dijete pokazivati agresivno i nemoralno ponašanje (Bognar, 1999).

Moralni odgoj je proces moralnog formiranja, oblikovanja osobnosti pojedinca u društvu, prilagođenu osobu. Ukoliko podrška izostane i u životu postoji više negativnih nego li pozitivnih životnih utjecaja, tada je proces odgajanja iznimno zahtjevan i znatno teže se postižu poželjni rezultati na području moralnog odgoja. Potrebno je razvijati pozitivne voljne osobine, a volja je povezana s karakterom te ih je oboje važno formirati još od ranog djetinjstva. Sastavni dio morala i njegovog formiranja za obiteljski život čine određene kvalitete kao što su: čestitost, ljubaznost, pažljivost, iskrenost, povjerenje, odanost, discipliniranost i druge.

Sve vidove odgoja moguće je svrstati u egzistencijalni, socijalni i humanistički odgoj (Bognar, 1999). Pod egzistencijalnim odgojem (*lat. existentia - postojanje*) podrazumijeva se usvajanje normi vezanih za zadovoljavanje osnovnih potreba čovjeka kako bi održao vlastiti život odnosno to su vrijednosti koje se odnose na raspodjelu hrane, zaštitu i očuvanje zdravlja, očuvanje prirode i sigurnost (Bognar, 1999). Iz tog su razloga sastavnice egzistencijalnog odgoja: zdravstveni, radni, samozaštitni, ekološki odgoj i drugi.

S druge strane, socijalni odgoj zadovoljava potrebe za pripadanjem, ljubavlju, sigurnošću kao i prihvaćanjem od vršnjaka i odraslih. Dakle, sastavnice socijalnog odgoja je

odgoj za život u zajednici, za humane odnose među spolovima i nenasilno rješavanje sukoba odnosno odgoj za mir (Bognar, 1999).

Treći i također vrlo važan je humanistički odgoj koji ima za cilj poticanje procesa samoaktualizacije pojedinca, razvoj pozitivne slike o sebi i osjećaja vlastite vrijednosti, autentičnosti i originalnosti. Humanističkim odgojem usvajaju se i društvene vrijednosti koje omogućuju realizaciju nastojanja za vlastitom aktualizacijom (Bognar, 1999). Ciljevi svih navedenih vrsta odgoja su samoaktualizacija i cjeloživotno učenje kako bi se izgradio zdrav, prilagođen, moralan i osviješten pojedinac a onda šire gledano i novi naraštaji.

Metodologija

Instrument istraživanja

Roditelji učenika osnovnih škola Republike Hrvatske odnosno Zagrebačke, Koprivničko-križevačke županije te Grada Zagreba ispunjavali su upitnik *Stanje odgojnih vrednota u osnovnoj školi iz aspekta roditelja* koji je konstruiran za potrebe ovog istraživanja. Upitnik se sastojao od tri dijela, prvi se odnosio na sociodemografske karakteristike ispitanika (rod i dob ispitanika, stručnu spremu te županiju i veličinu područja u kojoj se nalazi škola). Drugi dio upitnika sastojao se od pitanja zatvorenoga tipa kojim se ispitala pripremljenost roditelja za svoju odgojnu ulogu, njihovo zadovoljstvo svojim i partnerovim načinom odgoja djeteta i kompetencijama za odgoj, vremenska posvećenost odgoju djeteta, uzor u roditeljstvu, čestina korištenja literature o razvoju djece i odgoju.

Roditelji su procjenjivali i u kojoj mjeri se provodi egzistencijalni, društveno-moralni i humanistički odgoj njihova djeteta te zadovoljava li škola koju pohađa njihovo dijete biološke, socijalne i samoaktualizirajuće potrebe. Procjenjivalo se na skali od 4 stupnja, pri čemu se 1 odnosilo na nikakvo, a 4 na izvrsno provođenje određene vrste odgoja ili potrebe. Isto tako su roditelji procjenjivali u kojoj mjeri se odgoj provodi u hrvatskim školama općenito i u školi koju pohađa njihovo dijete te kakva je moralnost, kućni odgoj i upoznatost učenika s etičkim vrijednostima u školi koju pohađa njihovo dijete. Također, ispitalo se i u kojoj mjeri se promiču odgojne vrednote u udžbenicima u školi koju pohađa njihovo dijete i u školama općenito. Pri kraju upitnika bila su ponuđena dva pitanja otvorenog tipa: „Koje bi 3 najvažnije vrijednosti trebalo učenike podučavati u današnjoj školi?“ te „Smatrate li da Vaša djeca trebaju više učiti o odgojnim vrijednostima u školi?“.

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja bio je ispitati stanje odgojnih vrednota u osnovnim školama Republike Hrvatske. Pritom su postavljene sljedeće istraživačke hipoteze:

- H1: Postoji statistički značajna razlika u procjenama roditelja o stanju odgojnih vrednota u Republici Hrvatskoj s obzirom na spol.
- H2: Postoji statistički značajna razlika u procjenama roditelja o stanju odgojnih vrednota u Republici Hrvatskoj s obzirom na dob.
- H3: Postoji statistički značajna razlika u procjenama roditelja o stanju odgojnih vrednota u Republici Hrvatskoj s obzirom na stručnu spremu.
- H4: Postoji statistički značajna razlika u procjenama roditelja o stanju odgojnih vrednota u Republici Hrvatskoj s obzirom na područje u kojem se škola nalazi.

Struktura ispitanika

U istraživanju je sudjelovalo 128 roditelja čija djeca pohađaju osnovnu školu u Zagrebačkoj, Koprivničko-križevačkoj županiji te Gradu Zagrebu. Najveći dio ispitanika, njih 59 % bilo je u dobi između 41 i 50 godina, a 31 % je bilo u dobi od 31 do 40 godina, dok su ostale dobi ispitanika bile zastupljene u manjim postotcima.

Što se tiče obrazovanja i stručne spreme, najveći broj ispitanika (njih 37 %) imao je srednju stručnu spremu, dok je nešto manji postotak (33 %) imao visoku stručnu spremu, zatim magisterij ili doktorat 14 % roditelja, višu stručnu spremu njih 13 %, a samo osnovnoškolsko obrazovanje njih 3 %. Najveći dio učenika, čiji su roditelji ispitivani, pohađa osnovnu školu u manjem urbanom području (40 %), zatim u ruralnom području (25 %) pa u srednje velikom (19 %) i velikom urbanom području (16 %).

Rezultati istraživanja i rasprava

Većina roditelja smatra da su na vrijeme bili pripremljeni za svoju odgojnu ulogu (60 %) te su prilično zadovoljni načinom na koji odgajaju svoje dijete (81 %). Također, visoki postotak roditelja (77 %) smatra da imaju dobre kompetencije za odgoj djeteta. S druge strane, njih 54 % smatra da im je vrijeme za odgoj vlastitog djeteta gotovo dovoljno, a 38 % da im je vrijeme jako ograničeno.

Ispitivanim roditeljima su najveći uzor u roditeljstvu bili njihovi vlastiti roditelji (61 %), dok 37 % ispitanika tvrdi da je to bio netko drugi ili nisu imali uzora u roditeljstvu. Što se tiče literature o razvoju djece i odgoju, najveći postotak ispitanika (njih 46 %) rijetko koristi takvu literaturu, dok njih 25 % nastoji koristiti što više takve literature o odgoju,

a 22 % roditelja uopće ne koristi literaturu vezanu uz odgoj djeteta. Većina ispitanika (48 %) je zadovoljna ili jako zadovoljna (30 %) s partnerovim sudjelovanjem u odgoju vlastitog djeteta.

Tablica 1. Deskriptivna statistika čestica upitnika *Stanje odgojnih vrednota u osnovnoj školi*

Čestice	AS	SD
Zadovoljavanje učenikovih bioloških potreba u školama.	3,01	0,658
Zadovoljavanje učenikovih socijalnih potreba u školama.	2,80	0,699
Provođenje društveno-moralnog odgoja u školama.	2,74	0,679
Provođenje egzistencijalnog odgoja u školama.	2,74	0,565
Provođenje odgoja u školi Vašeg djeteta kao odgojno-obrazovnoj ustanovi.	2,70	0,671
Zadovoljavanje učenikovih samoaktualizirajućih potreba u školama.	2,68	0,783
Promicanje odgojnih vrednota u školi koju pohađa Vaše dijete.	2,67	0,722
Provođenje humanističkog odgoja u školama.	2,65	0,790
Kućni odgoj učenika s kojim dolaze u školu.	2,59	0,657
Upoznatost učnika s etičkim vrijednostima.	2,50	0,676
Promicanje odgojnih vrednota u udžbenicima.	2,49	0,640
Promicanje odgojnih vrednota u Vašoj školi.	2,47	0,675
Provođenje odgoja u hrvatskim školama kao odgojno-obrazovnim ustanovama.	2,43	0,623
Moralnost današnjih učenika.	2,38	0,654

Promatrajući tablicu 1 razvidno je da roditelji najpozitivnije procjenjuju čestice *zadovoljavanje učenikovih bioloških potreba u školama* (AS = 3,01), *zadovoljavanje učenikovih socijalnih potreba u školama* (AS = 2,80), *provođenje društveno-moralnog odgoja u školama* (AS = 2,74) te *provođenje egzistencijalnog odgoja u školama* (AS = 2,74). Najnegativnije procjenjuju *moralnost današnjih učenika* (AS = 2,38). Pokazalo se kako je prema procjenama roditelja zadovoljavanje potreba, bioloških i socijalnih, što ne ovisi o odgojnom djelovanju učitelja razredne i predmetne nastave, pokriveno bolje nego provođenje odgoja za društveno-moralne i egzistencijalne vrijednosti, koje o njima ovisi. Time se indirektno poručuje o razini odgojnog djelovanja učitelja u našim školama. U tom svjetlu viđena najniža procjena moralnosti naših učenika je posve logična posljedica stanja prenošenja odgojnih vrednota.

Za detaljnije utvrđivanje procjena roditelja provedena je faktorska analiza metodom glavnih komponenata uz Guttman-Kaiser kriterij i varimax rotaciju. Analizom podataka ekstrahirana su dva faktora s karakterističnim korijenom većim od jedan (Guttman-

Kaiser kriterij) koji zajedno objašnjavaju 61,54 % varijance. Valja napomenuti da su se najmanji i najveći rezultati svih čestica kretali od 1 do 4. U tablici 2. prikazana je matrica faktorske strukture.

Tablica 2. Matrica faktorske strukture

Faktori i čestice	Zasićenja na faktorima	
	1	2
Provođenje odgoja i zadovoljavanje učenikovih potreba		
Provođenje humanističkog odgoja u školama.	0,828	
Provođenje društveno-moralnog odgoja u školama.	0,801	
Zadovoljavanje učenikovih samoaktualizirajućih potreba u školama.	0,792	
Zadovoljavanje učenikovih socijalnih potreba u školama.	0,762	
Provođenje egzistencijalnog odgoja u školama.	0,599	
Zadovoljavanje učenikovih bioloških potreba u školama.	0,598	
Provođenje odgoja u školi Vašeg djeteta kao odgojno-obrazovnoj ustanovi.	0,591	
Provođenje odgoja u hrvatskim školama kao odgojno-obrazovnim ustanovama.	0,466	
Odgojne vrednote učenika i njihovo promicanje u školi		
Kućni odgoj učenika s kojim dolaze u školu.		0,815
Upoznatost učenika s etičkim vrijednostima.		0,781
Moralnost današnjih učenika.		0,768
Promicanje odgojnih vrednota u školi koju pohađa Vaše dijete.		0,628
Promicanje odgojnih vrednota u školama općenito.		0,599
Promicanje odgojnih vrednota u udžbenicima.		0,505

Kao što je vidljivo iz tablice 2, ekstrahirana su dva faktora koja bi se najbolje mogla opisati kao *provođenje odgoja i zadovoljavanje učenikovih potreba*, zatim *odgojne vrednote učenika i promicanje odgojnih vrednota u školi*. Pouzdanost dobivenih subskala je ispitana Cronbachovim alpha-koeficijentom pouzdanosti i zadovoljavajuća je. Čestice koje pripadaju faktoru *provođenje odgoja i zadovoljavanje učenikovih potreba*, pouzdanost iznosi 0,888. Za čestice koje se odnose na faktor *odgojne vrednote učenika i njihovo promicanje u školi* pouzdanost je 0,867.

Ispitivanje razlika u procjenama roditelja o odgojnim vrednotama

Jedan od ciljeva ovog istraživanja bio je ispitivanje postoje li statistički značajne razlike u procjenama roditelja o odgojnim vrednotama u hrvatskim osnovnim školama s obzirom na spol, dob, stručnu spremu te područje u kojem se škola nalazi.

Razlike u procjenama roditelja o odgojnim vrednotama s obzirom na spol

Normalnost distribucije varijabli je testirana Kolmogorov-Smirnovljevim testom koji je pokazao da se distribucija na svim varijablama značajno razlikuje od normalne ($p \leq 0,05$) te su stoga korišteni neparametrijski testovi.

Kako bi se utvrdilo postojanje statistički značajnosti razlika u procjenama roditelja s obzirom na spol, proveden je Mann-Whitneyev U-test. *Tablica 3* prikazuje srednju vrijednost rangova procjena roditelja o odgojnim vrednotama s obzirom na spol.

Tablica 3. Srednja vrijednosti procjena rangova roditelja o provođenju odgoja i zadovoljavanju potreba učenika te odgojnih vrednota i njihovom promicanju u našim školama s obzirom na o odgojnim vrednotama s obzirom na spol

Faktori	Nastava	N	AS rangova	Σ rangova
Provođenje odgoja i zadovoljavanje učenikovih potreba	Ž	109	66,75	7167,00
	M	19	57,32	1089,00
Odgojne vrednote učenika i njihovo promicanje u školi	Ž	109	65,80	7172,00
	M	19	57,05	1084,00
UKUPNO		128		

Utvrđeno je da ne postoji statistički značajna razlika u procjenama roditelja prema spolu o provođenju odgoja i zadovoljavanju učenikovih potreba u školi te odgojnim vrednotama učenika i njihovom promicanju u školi s obzirom na spol roditelja (*Tablica 4*). Ova konzistentnost procjena govori o tome kako su dane procjene objektivne i može ih se uzeti kao vjerodostojne.

Tablica 4. Mann-Whitneyjev U test procjena roditelja o provođenju odgoja i zadovoljavanju potreba učenika te odgojnih vrednota i njihovom promicanju u našim školama s obzirom na spol

	Provođenje odgoja i zadovoljavanje učenikovih potreba	Odgojne vrednote učenika i promicanje istih u školi
Mann-Whitney	899,000	894,000
Wilcoxon W	1089,000	1084,000
Z	-0,922	-0,955
p	0,356	0,339

Promatrajući *Tablicu 3* razvidno je da majke i očevi podjednako procjenjuju provođenje odgoja i zadovoljavanje učenikovih potreba te odgojne vrednote učenika i njihovo promicanje u školi. Dakle, i ovdje se pokazuje kako su procjene roditelja konzistentne čime se potvrđuje njihova vjerodostojnost. Time se hipoteza H1 odbacuje.

Kako su majke sve više profesionalno orijentirane, zarađuju podjednako kao i očevi, (a neke i više), preostaje im sve manje vremena koje bi trebale posvetiti svojoj djeci na kvalitetan i svrhovit način te nerijetko prepuštaju odgoj odgojno-obrazovnim institucijama. Također, sve je češći slučaj da očevi, tradicionalistički gledano, preuzimaju ulogu majke, odnosno prihvaćaju roditeljsku ulogu i više vremena provode sa svojom djecom sudjelujući sve više i direktnije u njihovom odgoju.

Razlike u procjenama roditelja o odgojnim vrednotama s obzirom na dob

Kako bi se utvrdilo postojanje statistički značajne razlike u procjenama roditelja s obzirom na dob proveden je Kruskal-Wallisov H test. *Tablica 5* prikazuje srednju vrijednost rangova procjena roditelja o odgojnim vrednotama s obzirom na dob.

Tablica 5. Srednja vrijednost rangova procjena roditelja o provođenju odgoja i zadovoljavanju potreba učenika te odgojnih vrednota i njihovom promicanju u našim školama s obzirom na dob

Faktori	Dob	N	AS rangova
Provođenje odgoja i zadovoljavanje učenikovih potreba	do 30 godina	3	116,00
	od 31 do 40 godina	48	68,68
	od 41 do 50 godina	75	60,15
	od 51 do 60 godina	2	50,25
Odgojne vrednote učenika i njihovo promicanje u školi	do 30 godina	3	106,00
	od 31 do 40 godina	48	64,06
	od 41 do 50 godina	75	63,39
	od 51 do 60 godina	2	54,50
UKUPNO	128		

Rezultati Kruskal-Wallisovog H testa ukazuju da ne postoji statistički značajna razlika u procjenama roditelja o provođenju odgoja i zadovoljavanju učenikovih potreba ($\chi^2 = 7,842$, $df = 3$, $p > 0,05$) te o odgojnim vrednotama učenika i promicanju istih ($\chi^2 = 4,043$, $df = 3$, $p > 0,05$) s obzirom na dob. Dakle, roditelji, bez obzira na dob, podjednako procjenjuju odgojne vrednote te je time odbačena hipoteza H2. I ove usporedbe pokazuju konzistentnost procjena, jedan od pokazatelja njihove vjerodostojnosti.

Razlike u procjenama roditelja o odgojnim vrednotama s obzirom na stručnu spremu

Za utvrđivanje postojanja statistički značajne razlike u procjenama roditelja o odgojnim vrednotama s obzirom na stručnu spremu proveden je Kruskal-Wallisov H test (tablica 6). U Tablici 6 prikazana je srednja vrijednost rangova procjena roditelja o odgojnim vrednotama s obzirom na stručnu spremu.

Tablica 6. Srednja vrijednost rangova procjena roditelja o provođenju odgoja i zadovoljavanju potreba učenika te odgojnih vrednota i njihovom promicanju u našim školama s obzirom na dob

Faktori	Godine radnog staža	N	AS rangova
Provođenje odgoja i zadovoljavanje učenikovih potreba	OŠ	4	68,50
	SSS	48	75,24
	VŠS	16	71,97
	VSS	42	56,75
	magisterij/doktorat	18	46,42
Odgojne vrednote učenika i njihovo promicanje u školi	OŠ	4	54,63
	SSS	48	73,81
	VŠS	16	63,44
	VSS	42	59,15
	magisterij/doktorat	18	55,28
UKUPNO	128		

Rezultatom Kruskal-Wallisovog H testa je utvrđeno da ne postoji statistički značajna razlika u procjenama roditelja o provođenju odgoja i zadovoljavanju učenikovih potreba ($\chi^2 = 11,002$, $df = 4$, $p > 0,05$) te o odgojnim vrednotama učenika i promicanju istih u školi ($\chi^2 = 5,385$, $df = 4$, $p > 0,05$). Roditelji, bez obzira na stručnu spremu podjednako procjenjuju odgojne vrednote te je time hipoteza H3 u potpunosti odbačena.

Razlike u procjenama roditelja o odgojnim vrednotama s obzirom na područje u kojem se škola nalazi

Manje urbano područje odnosi se na mjesto do 25.000 stanovnika, srednje veliko urbano područje (od 25.001 do 60.000 stanovnika) te veliko urbano područje (od 60.001 stanovnika). Kako bi se ispitalo postoji li statistički značajna razlika u procjenama roditelja o odgojnim vrednotama s obzirom na područje u kojem se škola nalazi, proveden je Kruskal-Wallisov H test. Srednja vrijednost rangova procjena roditelja s obzirom na područje u kojem se škola nalazi prikazana je u *Tablici 7*.

Tablica 7. Srednja vrijednost rangova procjena roditelja o provođenju odgoja i zadovoljavanju potreba učenika te odgojnih vrednota i njihovom promicanju u našim školama s obzirom na veličinu mjesta u kojem se škola nalazi

Faktori	Područje u kojem se škola nalazi	N	AS rangova
Provođenje odgoja i zadovoljavanje učenikovih potreba	ruralno	32	70,08
	manje urbano	51	65,50
	srednje veliko urbano	25	72,44
	veliko urbano	20	43,10
Odgojne vrednote učenika i njihovo promicanje u školi	ruralno	32	71,28
	manje urbano	51	65,96
	srednje veliko urbano	25	67,22
	veliko urbano	20	46,53
UKUPNO	128		

Rezultati Kruskal-Wallisovog H testa ukazuju da ne postoji statistički značajna razlika u procjenama roditelja o provođenju odgoja i zadovoljavanju učenikovih potreba ($\chi^2 = 8,699$, $df = 3$, $p > 0,05$) te o odgojnim vrednotama učenika i promicanju istih u školi ($\chi^2 = 6,068$ $df = 3$, $p > 0,05$). Roditelji, bez obzira na veličinu mjesta u kojem se škola nalazi podjednako procjenjuju odgojne te je i prema ovom kriteriju potvrđena vjerodostojnost njihovih procjena i jednaka kvaliteta odgojnog djelovanja učitelja u svim mjestima s obzirom na veličinu te je time odbačena hipoteza H4.

Velika većina roditelja (njih 88 %) smatra da djeca trebaju više učiti o odgojnim vrijednostima u školi. Prema mišljenju većine roditelja, najvažnije vrijednosti koje bi trebalo učenike podučavati u školi su redom: poštovanje ($n = 29$), empatija ($n = 26$), odgovornost ($n = 23$), moralnost/moralni odgoj ($n = 21$) i poštenje te prihvaćanje drugačijih/uvažavanje različitosti ($n = 15$). Ostale vrijednosti navedene su u manjem broju.

Tablica 8. Odgovori roditelja na pitanje otvorenog tipa o tome kojim bi vrijednostima trebalo podučavati učenike u školi

n	Vrijednosti kojima bi trebalo podučavati učenike u školi
29	poštovanje
26	empatija
23	odgovornost
21	moralnost/moralni odgoj
15	poštenje, prihvaćanje drugačijih/uvažavanje različitosti
11	iskrenost
10	tolerancija
9	(kućni) odgoj, radišnost/radne navike, etika/etičke vrijednosti
8	humanost, marljivost
7	ljubav prema sebi i drugima, samopouzdanje, uvažavanje drugih i različitosti
6	pomaganje, upornost
5	pravednost
4	disciplina, kultura, samostalnost, znanje
3	edukacija, istinoljubivost/istinitost, prijateljstvo, suradnja, trud/zalaganje, zdravlje i zdrav odnos prema sebi
2	nevirtualno druženje, ekologija, komunikacija, kreativnost, ljubaznost, nenasilje, obitelj, poniznost, samouvjerenost, skromnost, snalaženje/usmjeravanje za budućnost, socijalne vrijednosti, solidarnost, vjera, zahvalnost, zajedništvo
1	altruizam, domaćinstvo, domoljublje, dosljednost, građanski odgoj, IKT, (poticanje) individualnost(i), integritet, jednakost, jezik, kritičko mišljenje, ljudska prava, međuljudski odnos, mir, nesebičnost, održivi razvoj, poduzetništvo, pohvaljivanje učenika, poslušnost, praktičnost, racionalnost, ravnopravnost, razboritost, razumijevanje, red, samokritičnost, sebedarje, sloboda govora, sport, spremnost na kompromis, sreća, učiti kako učiti, učenje o osjećajima, umjetnost, urednost, velikodušnost

Istraživanje je pokazalo kako su prema procjenama roditelja egzistencijalne i socijalne potrebe učenika u našim školama bolje zadovoljene od provođenja odgoja za vrednote. Time se pokazuje, ali indirektno, kako je odgojno djelovanje naših učitelja u osnovnim školama slabije od zadovoljavanja potreba koje ne ovisi o odgojnom djelovanju koje je

konceptualno krivo postavljeno. Očito je da se učitelji bez obzira na dob, spol, stručnu spremu, veličinu mjesta u kojemu žive roditelji/ispitanici, jednako skromno procjenjuju s obzirom na njihovo odgojno djelovanje. Ovo stanje može se opravdavati time što učitelji jednako razredne i predmetne nastave, opterećeni prenatravanjem kurikuluma ne uspijevaju dovoljno niti ciljano djelovati i u području odgoja. Tome doprinosi i nedostatak verificiranog kataloga odgojnih vrednota koje učenici trebaju savladati ni približno na razini kataloga znanja za predmete koji se poučavaju u osnovnim školama. Osim toga nema ni odgovarajućih priručnika kojima bi se pomoglo učiteljima u prenošenju pozitivnog vrijednosnog sustava novim naraštajima. Posljedica toga je i vrlo nisko procijenjena moralna odgojenost učenika što kasnije rezultira produkcijom vrlo obrazovanih, kvalitetnih stručnjaka slabog morala. Time se produciraju naraštaji neodgovornih ljudi na svim razinama svoga djelovanja tijekom života od profesionalne preko društvene do obiteljske, partnerske i roditeljske. U tome leži i dio uzroka perzistiranja, pa i pojačavanja socijalne anomije, sve većih postotaka razvoda brakova, djece koja žive u rizičnim uvjetima, prepuštene sebi i čimbenicima rizika što ih guraju na marginu društva, asocijalnom pa i antisocijalnom ponašanju a ovo porocima i bolestima ovisnosti i psihičkom disbalansu.

Zaključak

Obitelj je prvi, a prvih godina života jedini i najvažniji čimbenik moralnog odgoja te se unutar nje rađa pojedinac i započinje njegovo formiranje. Značaj porodice je u tome što pojedinac unutar obitelji dobiva prve moralne spoznaje, stječe prva uvjerenja, navike moralnog ponašanja, ali i postavlja čvrsti temelj osobnosti. Kako bi moralno oblikovanje bilo uspješno u samome početku njegova formiranja potrebno je unutar obitelji stvoriti ugodnu toplinu i atmosferu, skladan i harmonični obiteljski život, ovisnih i o međusobnoj ljubavi i poštivanju te osjećaj sigurnosti roditelja a onda i svih drugih članova. Obitelj najviše utječe na čimbenike moralnog odgoja unutar predškolske dobi, odnosno u razdoblju od rođenja pa do polaska djeteta u vrtić i/ili školu. Kasnije na odgoj utječu ostali čimbenici poput predškolskih ustanova, škole i novog okruženja, ali važno je naglasiti da djelovanje obitelji time ne prestaje. Stoga je od neizmjerne važnosti za roditelje i samo dijete shvatiti ozbiljnost roditeljske funkcije i uloge u djetetovu životu jer osim što priprema dijete za život i buduće roditeljstvo, ujedno i stvara buduće više ili manje moralno društvo.

Pronalazak najboljeg puta u razvoju djeteta nalazi se u samom djetetu i njegovim potrebama i ono se treba razvijati u skladu sa svojim mogućnostima i sposobnostima, a odgovorno roditeljstvo povećava osjećaj sigurnosti i smanjuje stres kod djeteta, poboljšava komunikaciju i odnose među roditeljima i njihovom djecom (Mlinarević, 2022, 144).

Odgoj je prijeko potrebno sredstvo moralnog uzdizanja, izgrađivanja, razvijanja i oblikovanja čovjeka u njegovim ljudskim odlikama. Svakako je odgajanje učinkovitije što je više odgojnih čimbenika. Primjećujemo kako veliku ulogu u životu odgajnika ima i njegova obitelj, koja mora postići sklad misli, riječi i djela, razvitak etičke vrijednosti, pritom koristeći metode i sredstva odgojnog rada (Radoš, 2017).

Roditelji su danas u dobrom dijelu loše pripremljeni i educirani za svoju ulogu. To su sada naraštaji koji su rasli ispred kuća s ključićem oko vrata, prepuštani sebi. Roditelje su sretali po povratku s njihovog posla već umorni i jedni i drugi pa su uglavnom zajedničko vrijeme provodili odmarajući se i spavajući što nikako nije dobra pretpostavka za roditeljsko odgojno djelovanje. Stoga najveći prostor za odgojno djelovanje ostaje odgajateljicama u vrtićima i učiteljima u školi. Kako cjelokupna populacija djece prolazi punih osam godina kroz odgojno-obrazovni proces u osnovnim školama njihov rad je presudan. No na žalost veliki dio učitelja preopterećen prenatrpanim kurikulumima zapostavlja prvu odrednicu i osnovne i srednje škole! One su najprije odgojne a onda obrazovne ustanove! Tako piše i u zakonu, ali već dugo su zamijenjena mjesta njenim funkcijama. I to očito ne samo kod nas. I Gordon još 1989. godine ističe kako stručnjaci vezani uz odgoj ulažu premalo truda u prenošenje spoznaja o odgoju kao i metodama koje su prikladne za određenu razvojnu etapu koju prolazi dijete.

Roditelji, članovi obitelji i učitelji moraju djelovati sinkronizirano u istom pravcu, odnosno podjednako objašnjavati i prenositi moralne stavove, vrednovati moralne i nemoralne postupke, odnosno podjednako se odnositi prema njima. Stoga povezanost „doma i škole“ treba stalno unapređivati. Vrlo je važna i unutarnja motivacija koja potiče one koje se odgaja na obavljanje svojih dužnosti, a upravo je tu snagu volje potrebno podržavati, usmjeravati i jačati vanjskim poticajima.

Da bi dobili pozitivan rezultat odgoj se treba početi provoditi u najranijoj dobi unutar obitelji i odgojnih institucija paralelno, na smišljen i taktičan način potrebno je pristupati djeci i mladeži, stvarajući međusobno povjerenje, ljubav i sklad. Intimitet kao oblik optimalne povezanosti roditelja i djece moguće je i poželjno, djeca čak intenzivno teže za njim, uspostaviti i s učiteljem, osobito tijekom razredne nastave. Njegovim uspostavljanjem otvoreni su svi kanali komunikacije i djeca bezrezervno prihvaćaju što im učitelj nudi pa je i odgojno djelovanje u takvom ozračju optimalno.

Krajnji cilj partnerskih odnosa odgojitelja i roditelja kao i odgojno-obrazovne ustanove je prema Visković (2018), upravo dobrobit djeteta. Ona podrazumijeva osjećaje: zadovoljstva, prihvaćenosti, voljenosti te uvažavanja kao pojedinca (Bogatić i sur., 2018). Drugim riječima, dobrobit djeteta osigurava se stvaranjem jednakih uvjeta u odgojno-obrazovnoj ustanovi kao i u obiteljskom domu. Roditelji obično smatraju da se dobrobit djeteta odnosi na zadovoljavanje osnovnih životnih potreba u odgojno-obrazovnoj

ustanovi, no dobrobit podrazumijeva višestruke uloge stoga je djetetu potrebno svako-dnevno osiguravati: socijalni, kognitivni, tjelesni i emocionalni razvoj (Visković, 2018). Kako bi se postigao taj cilj potrebno je omogućiti svakom djetetu rast i razvoj u funkcionalnoj zajednici, poticajnom okruženju u kojem se promiče i na prvo mjesto stavlja stvaranje osjećaja pripadnosti, sigurnosti i topline na koje se lako vežu i ostale vrednote. Bez obzira na promjene u društvu, obitelj daje temelj odgoja i polazišno mjesto u socijalizaciji djeteta i „ulaganje u obitelj je ulaganje u budućnost svakog društva“ (Matijević, Bilić i Opić, 2016, 183).

Onaj tko želi odgajati mora biti odgojen (Montessori, 2003, 79). Kako djeca ne znaju što trebaju ako nisu vidjela i doživjela ključne činitelje i vlastitog razvoja, već „često samo znaju što žele“ (Juul, 1996) kao temeljna društvena zajednica, obitelj im to treba ponuditi a za to treba ponovo postati krucijalni čimbenik stvaranja čovjeka i u psihološkom, moralnom i odgojnom smislu te u suradnji sa školom, prvenstveno osnovnom, formirati naraštaje djece obogaćene pozitivnim vrijednostima spremnim za izgradnju skladnog i moralnog društva.

Literatura

- Anderlik, L. (2011). *Ein Weg für alle!: Leben mit Montessori - Montessori Therapie und Heilpädagogik in der Praxis*, Modernes Lernen.
- Bogatić, K., Glavina, E., Rogulj, E., Visković, I. i Višnjić Jevtić, A. (2018.) *Izazovi suradnje: Razvoj profesionalnih kompetencija odgojitelja za suradnju i partnerstvo s roditeljima*. Zagreb: Alfa.
- Bognar, L. (1999). *Metodika odgoja*. Osijek: Pedagoški fakultet.
- Gordon, Th. (1989). *Družinski pogovori – reševanje konfliktov med otroki in starši*. Ljubljana: Svetovalni center.
- Gračner, V., Peran, V. i Tokić, D. (2016). *Odgoj za budućnost*. Zagreb: Tražimo istinu.
- Janković, J., Berc, G., Blažeka, S. (2002). Obiteljske vrednote kao obiteljsko-ekološki činitelj, *Socijalna ekologija*. 11,3; Zagreb.
- Janković, J. (1990). Preventive Work with High Risk Students, International Perspectives on Specialists Foster Family Care, St. Paul, Minnesota, USA.
- Jurčević Lozančić, A. (2016). *Socijalne kompetencije u ranome djetinjstvu*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Juul, J. (1996). *Vaše kompetentno dijete - za nove temeljne vrijednosti obitelji*. Zagreb: Educa.
- Longo, I. (2016). *Roditelj - graditelj odnosa*. Zagreb: Alinea.
- Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.

- Matijević, M., Bilić, V. i Opić, S. (2016). *Pedagogija za učitelje i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
- Milanović, M. (2006). *Autoritet roditelja*. U: Maleš, D. (Ur), *Dijete i društvo / Child and society: časopis za promicanje prava djeteta* (str. 157 - 175). Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Mlinarević, V. (2022). *Odgoj djeteta i komunikacija roditelja u suvremenim uvjetima*. *Nova prisutnost* 20(1), 133-145.
- Montessori, M., (2003). *Dijete: tajna djetinjstva*. Zagreb: Naklada Slap.
- Nimac, D. (2010). (Ne)mogućnosti tradicijske obitelji u suvremenom društvu. *Obnovljeni život*, 65(1), 23-35.
- Pećnik, N. (2014). *Suvremeno roditeljstvo i njegova društvena podrška*. U: Starc, B. (Ur), *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece s teškoćama u razvoju* (str. 13 - 16). Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Petani, R. (2011). *Odnos roditelj - dijete*. U: D. Maleš (Ur.), *Nove paradigme ranoga odgoja* (str. 97-124). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju.
- Radoš, M. (2017). *Etika i odgoj*. Sveučilište u Zagrebu: Učiteljski fakultet.
- Rosić, V. (2005). *Odgoj, obitelj, škola: mala enciklopedija odgoja*. Rijeka: Žagar.
- Rosić, V. i Zloković J. (2002). *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za pedagogiju.
- Siegel, D. J. i Bryson T. P. (2017). *Disciplina bez drame: integrirani pristup za smirivanje kaosa i poticanje razvoja dječjeg uma*. Zagreb: Planetopija.
- Vasta, R., Haith, M. M. i Miller, S. A. (1998). *Dječja psihologija: moderna znanost*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Visković, I. (2018.) *Kultura zajednica u kojoj odrasta dijete rane i predškolske dobi*. U: A. Benčec Nikolovski (ur.), *Izazovi suradnje – Razvoj profesionalnih kompetencija odgojitelja za suradnju i partnerstvo s roditeljima*, str. 15 - 66. Zagreb: Alfa.
- Zloković, J. (2012). *Obiteljska kohezija i pozitivna komunikaciju u funkciji osnaživanja suvremene obitelji*. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 61(3), 265-288.